

Број/Број: 01/2-05-1-33/13
Сарајево/Sarajevo, 18.3.2013.

INFORMACIJA

sa sastanka predstavnika komisija za vanjske poslove parlamenta Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, održanog 15.3.2013.

U Sarajevu je 15.3.2013. održan sastanak predstavnika komisija za vanjske poslove Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije na kojem su učestvovali poslanici u Predstavničkom domu PSBiH, predstavnici Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, ambasadori Hrvatske, Crne Gore, Švedske i Finske u BiH, predstavnici Ambasade Republike Srbije, predstavnici Regionalnog vijeća za saradnju, Vanjsko-političke inicijative, eksperti iz oblasti energetike.

Sastanku su prisustvovali: **Mirza Kušljagić**, predsjedavajući Komisije za vanjske poslove Predstavničkog doma PSBiH, **Zvonko Jurišić**, drugi zamjenik predsjedavajućeg, **Azra Hadžiahmetović** i **Salko Sokolović**, članovi Komisije, **Beriz Belkić**, **Lazar Prodanović** i **Mato Franjičević**, poslanici u Predstavničkom domu PSBiH, **Milorad Pupovac**, predsjednik Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog sabora, **Đuro Popijač**, potpredsjednik Odbora za privredu Hrvatskog sabora, **Miodrag Vuković**, predsjednik Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Suljo Mustafić**, zamjenik predsjednika Odbora za međunarodne odnose i iseljenike, Skupštine Crne Gore, **Dritan Abazović**, član Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Vasilije Lalošević**, član Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, **Marija Obradović**, potpredsjednica Odbora za vanjske poslove Narodne skupštine Republike Srbije, **Bosse Hedberg**, ambasador Kraljevine Švedske u BiH, **Pekka Metso**, ambasador Finske u BiH, **Fuad Strik**, počasni konzul Finske u BiH, **Tonči Staničić**, ambasador Republike Hrvatske u BiH, **Alenka Hudek**, ministrica savjetnica u Ambasadi Republike Hrvatske u BiH, **Dragan Đurović**, ambasador Crne Gore u BiH, **Zorka Kujović**, treći sekretar u Ambasadi Crne Gore u BiH, **Gordana Božić**, ministrica savjetnica u Ambasadi Republike Srbije u BiH, **Ermina Salkičević-Dizdarević**, zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, **Amer Kapetanović**, pomoćnik ministra za bilateralne odnose u Ministarstvu vanjskih poslova BiH, **Marijana Zubonja**, Ministarstvo vanjskih poslova BiH, **Jelica Minić**, koordinatorica eksperata u Regionalnom vijeću za saradnju (RCC), **Miroslav Kukobat**, predstavnik Regionalnog vijeća za saradnju, zadužen za infrastrukturu i energetiku, **Sanjin Arifagić**, šef Odjela za ekonomiju i društveni razvoj Regionalnog vijeća za saradnju (RCC), **Zoran Kulundžić**, Vanjskopolitička inicijativa BiH.

Sastanak je otvorio **Mirza Kušljagić**, predsjedavajući Komisije za vanjske poslove, naglašavajući da je ovo drugi sastanak, nakon zagrebačkog inicijalnog, predsjednika/predstavnika komisija/odbora za vanjske poslove/politiku Parlamentarne skupštine BiH i susjednih zemalja (Crne Gore, Hrvatske i Srbije). Komisija za vanjske poslove Predstavničkog doma PSBiH u pripremi ovog sastanka imala je ideju da nastavi u svjetlu

onoga što je započeto u Zagrebu u vezi s radom na dogradnji modela daljnje saradnje parlamentarnih komisija/odbora za vanjsku politiku/poslove. Kao mogući model saradnje izabrano je definiranje sektorâ u kojima bi se, korak po korak, učinili pomaci kako bi se došlo do platforme intenzivne saradnje odbora/komisija na konkretnim temama. U okviru tih promišljanja, a u pripremi sastanka, Komisija je naglasila pitanje *energetskog siromaštva* kao zajednički problem i moguće integrirajući faktor saradnje u sektoru energetike.

U ime Ministarstva vanjskih poslova BiH skupu se obratio **Amer Kapetanović**, pomoćnik ministra, ukazujući na još mnogo otvorenih bilateralnih pitanja između ovih zemalja, lošu infrastrukturnu povezanost, energetske razjedinjenost, mikropolitike koje su na regionalnom makroplanu u koliziji, a onda i uporno bježanje od regionalnog identiteta, supranacionalnog identiteta koji je preduslov za jedan drugi supranacionalni identitet – evropski. Ukazujući na potrebu za novom političkom paradigmom – *regionalnom rekonekcijom* na temeljima sličnog historijskog naslijeđa, istog civilizacijskog kruga i privredne upućenosti jednih na druge. Gradnja mostova povezivanja u početku bi mogla biti funkcionalna-sektorska (infrastruktura, energetika, ekologija...), ali simbolički bi možda Sarajevo i 2014. godina mogli biti početak nove političke paradigme – paradigme integracije regiona, koji je kao takav spreman za integraciju u EU. Parlamentarna saradnja može ohrabriti izvršnu vlast na putu ubrzavanja i jačanja procesa saradnje. Za to su potrebne vizije i hrabrost, a one dolaze iz ovakvih inicijativa.

Ermina Salkičević-Dizdarević, zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, pozdravila je održavanje skupa, a posebno izbor teme - energetske siromaštvo koja je u domenu ovog ministarstva, a kojom se intenzivno bave i na od nas bogatijem Zapadu. To, dakle, nije nužno povezano s infrastrukturom u tom sektoru, nego i s brojnim drugim elementima, među kojima su energetska efikasnost, kao i aspekt djelovanja socijalne države.

Nakon uvodnih izlaganja sumirane su i druge informacije o aktivnostima u vezi sa saradnjom komisija/odbora, prije svega prijedlog teksta zaključaka sa sastanka u Zagrebu, o kojem su se izjasnili **Marija Obradović** u ime delegacije Odbora za vanjske poslove Narodne Skupštine Republike Srbije, **Milorad Pupovac** u ime delegacije Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog sabora i **Miodrag Vuković** u ime delegacije Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, čime su zaključci iz Zagreba postali prvi zvanični dokument u saradnji parlamentarnih komisija/odbora. Tri delegacije potvrdile su da su formalno usvojeni zaključci iz Zagreba, a crnogorska je naglasila da nisu formalizirali razgovor o zaključcima, ali da, s obzirom na mišljenja članova njihove delegacije, neće biti problem kad se to stavi u dnevni red sjednice njihovog odbora.

O aktivnostima Igmanske inicijative u okvirima regionalne saradnje, a koje su u jednom važnom segmentu komplementarne aktivnostima komisije/odbora, uz priložen zapisnik sa sastanka održanog u Sarajevu 18. februara ove godine, o posjeti Nordijskom vijeću u Kopenhagenu informirao je **Zvonko Jurišić**, dopredsjedavajući Komisije za vanjske poslove PDPSBiH. Zvonko Jurišić ukazao je na nordijski model saradnje kao jedan od mogućih modela saradnje na prostorima ove četiri zemlje. Prema njegovom mišljenju, regionalnoj saradnji bi posebno doprinijeli: procesuiranje ratnih zločinaca u svrhu pomirenja, zajednička borba protiv kriminala i korupcije posredstvom saradnje policije i pravosudnih organa u regionu, bolje privredno povezivanje, pretvaranje regiona u zonu slobodne trgovine, ali i opći napredak svih zemalja u evropskim integracijama. Uz neke stare postoje i nove prepreke regionalnoj saradnji. Neslaganja u statusu Kosova ili sa ustavnim uređenjem BiH primjeri su starih prepreka, a ekonomski protekcionizam i ponovo rastući politički nacionalizam kao posljedica loših odgovora na ekonomsku krizu primjeri su novih prepreka regionalnoj

saradnji. Tu je i loša koordinacija brojnih inicijativa, kao i neusklađenost u prioritetima kojima bi se u saradnji trebalo voditi. Otuda se osjeti potreba za novim pristupom, za snažnijim impulsom u regionalnoj saradnji, jednako u starim inicijativama, kao i u iznalaženju novih, čime bi se prešlo u narednu, višu i kvalitetniju fazu te saradnje. Favoriziranjem ekonomske i saradnje u oblastima važnim za praktičan život građana otvara se model saradnje kakav je primjenjivan prilikom osnivanja Evropske unije, kad su teški i politički naizgled nerješivi problemi ostavljeni po strani. Model saradnje u regionu dio je širih integracija. Dakle, riječ je o izgradnji Evropske unije na prostoru jugoistočne Evrope, prije nego što sve države postanu članice EU.

Zvonko Jurišić posebno je naglasio da Nordijsko vijeće može biti inspiracija saradnji naših zemalja: tamošnje države imaju različite pozicije prema međunarodnim organizacijama i savezima, ali je međusobna formalna i neformalna saradnja veoma intenzivna i na visokom nivou, gotovo u svim domenima političkog, društvenog i privrednog života. Saradnja se zasniva na zajedničkim vrijednostima i spremnosti da se postignu rezultati koji doprinose dinamičnom razvoju svih država članica kao i povećanju nordijske kompetentnosti i konkurentnosti. Svrha te saradnje je da se atraktivnijim učine život, rad i poslovanje u nordijskoj regiji, a s druge strane da se ojača pozicija nordijskih država na međunarodnom planu. Jačanjem globalizacijskih trendova pokazalo se da male države imaju veću potrebu za jačanjem regionalne saradnje i zajedničkog nastupa na globalnom planu, pa tako nordijske zemlje najintenzivnije sarađuju na planu: klimatskih promjena, ekologije, energije, istraživanja, obrazovanja, inovacija, slobode kretanja, jačanja uticaja nordijske regije općenito.

Mirza Kušljugić predložio je da izvještaj Zvonka Jurišića, koji je u pisanoj formi, postane zvanični dokument ovog sastanka, tim više što je on odlično nadomjestio nedostatak izvještaja predstavnika Igmanske inicijative o njihovim dosadašnjim aktivnostima, koje su podržavale komisije/odbori.

U okviru razmatranja eventualnih modela koordiniranja daljnje saradnje, posebno sastanaka komisija/odbora, a kako bi se doprinijelo organiziranju sljedeća dva susreta u Beogradu i Podgorici, **Milorad Pupovac** naglasio je potrebu promocije ove inicijative izvan regiona. Istaknuo je da je o tome već upoznao neke ljude u Briselu, pa je tako Stefan Füle pokazao zanimanje i podržao inicijativu, nudeći pomoć razvoju daljnjeg procesa saradnje. Inicijativu su pozdravili i predstavnici holandske vlade, pokazali su zanimanje za nju i ponudili podršku. Uz nordijski model, model Beneluksa i baltički, a evo sad i model saradnje Višegradske grupe, također, postaje inspirativan, a češki parlament i senat iskazali su spremnost da budu domaćini u obostranom upoznavanju mogućih modela saradnje. Pozvao je prisutne da se prihvate otvorene ponude za podršku i kontakte. Za daljnji razvoj ove inicijative bilo bi važno identificirati neposredne komplementarne ciljeve naših zemalja: političke, ekonomske i međunarodne. Unutar međunarodne sfere euroatlantske integracije su neposredni cilj svima. Važno je da jedni druge podržavamo, da kao inicijativa djelujemo u pravcu podrške realizaciji tih zajedničkih ciljeva. Sektorsko tematiziranje naših sastanaka, istaknuo je Pupovac, čini se dobrom idejom za razvoj ove inicijative. Važno je ovu inicijativu legitimirati u parlamentima, ali i u vladama i kod predsjednika četiri države, čime bi se pokazalo da je to usklađena inicijativa, a ne samo stvar entuzijazma naših komisija/odbora i time bi postala sastavni dio državnih politika.

Miodrag Vuković je u ime delegacije Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore iskazao nadu da će se do kraja marta na Odboru za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore usvojiti zagrebački zaključci. Ističući najtješnju i najintenzivniju trenutnu saradnju s Hrvatskim saborom zbog ulaska Crne Gore u fazu

pregovora s EU, Vuković je naglasio dobre odnose među parlamentima ove četiri zemlje. Crnogorska delegacija istaknula je da će njihovo domaćinstvo tematski biti okrenuto zaštiti okoliša, životnog prostora i održivom razvoju, budući da su i ustavom samodefinirani kao ekološka država, a sve sa željom da očuvaju prirodne vrijednosti koje Crna Gora ima.

Marija Obradović u ime delegacije Odbora za vanjske poslove Narodne skupštine Republike Srbije istaknula je četiri stavke: važno je razjasniti odnose između parlamenata i vlada u našim zemljama, jer će ova saradnja vrlo brzo izaći iz okvira parlamenata i potražiti svoje mjesto u vladama, tj. u državama; na promociji ove inicijative radili su i predstavnici njihovog odbora u susretima s predstavnicima EU; što se tiče tema kojima bismo se bavili u budućem radu, naglasila je, Srbiji je u ovom trenutku posebno zanimljiva tema borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala; na poseban način važna nam je i tema pitanja rodne ravnopravnosti i zastupanja politike jednakih mogućnosti, pa je i nju potencirala. Predložila je da Beograd bude sljedeći domaćin sastanka krajem juna ili početkom jula.

Mirza Kušljagić je, uz sektorske oblasti saradnje, uz funkcionalne cjeline na kojima bi se generirale inicijative, istaknuo da je vidljivo kako postoje i intersektorske oblasti (npr. uloga parlamenata u regionalnoj saradnji i/ili rodna ravnopravnost), koje bi stalno trebale biti u žiži saradnje, tim prije ako su sastavni dio Strategije Jugoistočne Evrope 2020. čiju izradu koordinira RCC.

Nakon kratke pauze, uslijedilo je prezentiranje aktivnosti RCC-a.

Predstavnici Regionalnog vijeća za saradnju (RCC), Jelica Minić, koordinatorica eksperata u RCC-u, i Sanjin Arifagić predstavili su svoje aktivnosti i planove za budući rad, posebno u vezi s parlamentarnom dimenzijom rada RCC-a, te Strategiju Jugoistočne Evrope 2020., čime su dali konkretan prilog sastanku.

Jelica Minić prezentirala je petogodišnji rad RCC-a, ono što je urađeno u pet godina u regionalnoj saradnji, u trinaest zemalja koje RCC pokriva. Tu je podrška privrednim reformama i poticaju razvojnim procesima ili u pomaganju na putu ka euroatlantskim integracijama zemalja koje još uvijek nisu u EU, u kontaktu s donatorima za određene projekte, programe, strategije, platforme od regionalnog značaja. RCC je radio i praćenje i usmjeravanje regionalnih inicijativa, te mapiranje regionalnih prioriteta. U svemu je važno da se region dogovori o velikim infrastrukturnim projektima (naprimjer željeznica), jer većina razvojnih projekata do sada predloženih imaju fragmentirane nacionalne fokuse. Tu su i socijalni programi, programi za razvoj civilnog društva, rodna ravnopravnost, poboljšanje investicione klime, održiv energetski razvoj, razvoj visokog školstva, istraživanje i razvoj, saradnja muzeja, regionalni filmski fond, očuvanje kulturnog naslijeđa, parlamentarna saradnja, medijska saradnja... u čemu je sve učestvovao RCC. Istaknula je da će se ubuduće u radu RCC-a ići mnogo direktnije i više se fokusirati na pojedine tematske oblasti.

Sanjin Arifagić istaknuo je da je inspiracija za Strategiju Jugoistočne Evrope 2020. bila Strategija Evrope 2020., pa je ova strategija odgovor na to, na neke od tih izazova, u skladu s ciljevima i potrebama regiona. A ti ciljevi su: jačanje konkurentnosti, rast produktivnosti, socijalna kohezija i jačanje ekonomskog upravljanja. U osnovi je, ipak, usvajanje vizije za jugoistočnu Evropu, koja se zasniva na pet stubova: pametan, uključiv i održiv razvoj preuzeto iz evropske vizije, a druga dva stuba: integriran razvoj i dobra uprava za razvoj specifikumi su za naš region. Naši stubovi odnose se na jaču ekonomsku integraciju zemalja regiona, te uklanjanje korupcije i jačanje kapaciteta administracije. Tu su i konkretni ciljevi: 11 regionalnih ciljeva iza kojih stoji 77 nacionalnih ciljeva. U regionu se ciljevi kritiziraju kao preambiciozni, a izvan regiona da nisu dovoljno ambiciozni. Sa sviješću da će u narodnom periodu biti manje sredstava za sve aktivnosti u regionalnoj saradnji, RCC će biti

veoma selektivan, radit će isključivo na onome što ima regionalni značaj i što dodaje vrijednost onome što zemlje rade na nacionalnom nivou. Pristup razvoju i provođenju Strategije bit će decentraliziran. Zadržat će se i kvantifikacijsko mjerenje i razvoj indikatora razvoja i provođenja Strategije. Trebala bi se uspostaviti snažna upravljačka struktura Strategije s jasno određenim ulogama i odgovornostima svih faktora. Za sve to, međutim, potrebno je osigurati snažnu političku podršku s najvišeg političkog nivoa. U saradnji s Evropskom komisijom nastojat će se da Strategija Jugoistočne Evrope u narednih sedam godina postane osnova za regionalnu dimenziju IPA-e II., tj. pretpristupnih programa.

Nakon izjava za medije, nastavljena je rasprava.

U raspravi su učestvovali Azra Hadžiahmetović, iz Komisije za vanjske poslove PDPSBiH, i Đuro Popijač, potpredsjednik Odbora za privredu Hrvatskog sabora.

Azra Hadžiahmetović iskazala je značaj iznalaženja institucionalnog okvira, modaliteta regionalne saradnje, legitimizacije ove inicijative. Ukazala je i na potrebu otklanjanja lažne dileme EU ili regiona, kao da to dvoje nije komplementarno, što pokazuje već poznati način regionalnog organiziranja poput Beneluksa, Nordijskog vijeća i sl. Uz otvaranje novih tema, istaknula je da bi se otvorena i nedovršena pitanja među četiri zemlje mogla posredstvom komisija/odbora brže riješiti, čime bi se dodatno legitimirala i ova inicijativa. Diplomatzacija ekonomije ili ekonomizacija diplomatije, također, čini se važnim za ovu inicijativu. Treba vidjeti i koji su mogući modaliteti našeg predstavljanja vani. Od ulaska Hrvatske u EU ova koordinacija bi mogla posredstvom predsjednika hrvatskog odbora za vanjsku politiku imati i tamo vezu. Druga moguća veza je RCC koji ima sjedište u Bosni i Hercegovini.

Đuro Popijač je, iskazujući svoja privredna iskustva, posebno naglasio ona u institucionalnoj izgradnji u Hrvatskoj u vrijeme pregovora s EU, a i tu posebno u segmentu tržišnog natjecanja i konkurentnosti. Sve je to i putokaz, usmjerenje na komparativne, konkurentne i komplementarne mogućnosti ovih zemalja i nužna povezivanja tržišta rada, roba, ljudi, a sve to kroz kvalitetnije institucionalne okvire.

Nakon ručka, uslijedila je popodneva sesija, tematska sjednica – s temama iz energetske politike i sa izlaganjima Bossea Hedberga, ambasadora Kraljevine Švedske, i Pekke Metsoa, ambasadora Finske, kao i tema energetske siromaštvo koju je izložio ekspert za ekonomiju energetike Aleksandar Kovačević iz Beograda.

Mirza Kušljugić obrazložio je izbor teme za sarajevski sastanak - energetika i uloge parlamenata u oblasti energetike, jer je tema energetske siromaštva prisutna u Energetskoj zajednici od njenog osnivanja, ali na tom planu nije mnogo urađeno i postoji prostor da se inicijativom parlamenata stvari pokrenu. Istaknuo je da je uloga naših parlamenata u definiranju energetske politike, za razliku od evropskih zemalja i EU, značajno reducirana. Ova tema nije uskospecijalistička, nego je sveobuhvatno ekonomsko-socijalno i veoma aktuelno pitanje. Nakon najnovije krize i osjetnog osiromašenja određenih društvenih slojeva, te poskupljenja energenata, ovo je iznimno aktuelna tema i u EU. Otuda i molba ambasadorima da skup upoznaju sa saradnjom parlamenata u Nordijskom vijeću u energetske sektoru u jednom od najuređenijih tržišta energijom, te iskustvima Finske u korištenju čiste energije kao razvojne šanse te zemlje. Kako zemlje regiona čine komplementarnu energetske cjelinu, Aleksandar Kovačević prezentirat će istraživanja o energetske siromaštvo u Srbiji i Crnoj Gori, a posljednja istraživanja pokazuju da je u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj situacija gotovo identična.

Bosse Hedberg, ambasador Kraljevine Švedske u BiH, obratio se učesnicima sastanka komisija za vanjske poslove. On je istaknuo važnost okupljanja četiri parlamentarne komisije na zajedničkom sastanku i poručio im da oni kao političari i zakonodavci igraju ključnu ulogu u razvoju svojih zemalja, kao i regiona. Kazao je da je cilj Nordijske energetske saradnje da doprinesu stabilnom i sigurnom sistemu snabdijevanja energijom, održivom rastu i dobrobiti regiona Nordijskih zemalja, a također treba poslužiti i kao sredstvo za učvršćivanje Nordijskih pozicija u energetske sektoru na globalnom planu. Predstavio je Nordijski akcioni program za period od 2010. do 2013., sa osvrtom na Četvrti izvještaj međunarodnog panela o klimatskim promjenama Ujedinjenih naroda (IPCC) i međunarodnu dimenziju u Nordijskoj energetske saradnji. Kazao je da će nordijske zemlje u naredne četiri godine intenzivno raditi na:

- povećanju usklađenosti nordijskog tržišta električne energije
- povećanju omjera obnovljive energije u energetske sistemima,
- osiguranju efikasnog korištenja energetske resursa,
- doprinosu razvoju inovativnih energetske tehnologija,
- poboljšanju efikasnosti transportnog sektora i razvoju zelenog goriva.

Pekka Metso, nerezidentni ambasador Finske u BiH, pozdravio je sve učesnike sastanka. On je kazao da je Finska mala zemlja, ali da je i pored toga super sila u šumarstvu i da je cilj Finske da bude svjetski lider u čistoj tehnologiji korištenja energije. Dodao je da je Finska sa 188.000 jezera jedna od vodećih zemalja u upravljanju vodama. Istaknuo je da je Finska u zadnjih deset godina tri puta bila prva u konkurentnosti privrede i održivosti životne sredine po indeksu Svjetskog ekonomskog foruma. Kazao je da Finska ima 20 miliona hektara šuma kojima upravlja i da je zbog svojih ekstremnih uslova naučila da vodi brigu o energetske efikasnosti, te da efikasno koristi biomasu kao energent. Ambasador je naglasio da je Finska uspješno riješila ekološke izazove, čime je postala globalni lider u energetske efikasnosti, upravljanju vodama i bioenergijom. Kazao je da je čista energija stub finske ekonomije i da će njen razvoj imati ključnu ulogu, te da će ovaj sektor biti oslonac finske ekonomije u budućnosti. Promet u sektoru čiste energije u Finskoj je u 2011. godini bio 20.1 milijardu eura, a do 2018. godine Finska planira udvostručiti promet na 40 milijardi eura, dodao je ambasador Pekka Metso.

Iznio je podatak da je svjetsko tržište čistom energijom u 2011. godini imalo vrijednost 2 triliona eura, s godišnjim porastom od približno 12%. Najavio je da će Finska učestvovati i na ovogodišnjoj sesiji EU - sedmica održive energije, u periodu od 24. do 28. juna s događajem u Sarajevu čiji je glavni cilj da se predstave najbolja finska iskustva u aktivnostima racionalizacije upotrebe energije, a glavni fokus bit će na:

- obnovljivim izvorima energije, potencijalu biomase i rješenjima za kogeneraciju,
- efikasnom upravljanju otpadom s fokusom na korištenje otpada za energiju,
- finskoj ekspertizi tehnologije za zaštitu zraka, uključujući rješenja da se smanje i pročiste emisije štetnih gasova,
- štednji energije kroz „zelenu konstrukciju“ i poboljšanju toplotne izolacije.

U uvodu u stručnu tematsku cjelinu **Mirza Kušljugić** istaknuo je tri razloga za izbor teme energetske siromaštva: ovo je aktuelna tema sadašnjice, multidisciplinarnog karaktera i, nažalost, to je zanemarena tema u okviru Energetske zajednice. Energetska zajednica formirana je na osnov međunarodnog sporazuma. Komisije i komiteti imaju zadatak da prate realizaciju međunarodnih sporazuma. Očito je da je parlamentarni nadzor ovog, a i nekih drugih sporazuma donekle zanemaren. Poruka koja se želi poslati je da smo sposobni okupiti eksperte iz energetske sektora i pokrenuti široku raspravu o ovoj važnoj temi zajedno s

RCC-om i nekim od međunarodnih donatora i polako ovu temu uvoditi u parlamente, a sve s ciljem definiranja efikasnijih energetske politika općenito.

Aleksandar Kovačević, nezavisni ekspert iz oblasti energetske ekonomije, uz tehničku asistenciju RCC-a, prezentirao je temu o energetske siromaštva, primjeni na region, pokazujući da je ona posljedica pogrešnih energetske politika, koje vode vlade i parlamenti u regionu u posljednjih 20 godina.

Prezentacija je zasnovana na istraživanju koje je rađeno 2003.-2004. za područje Crne Gore i Srbije. Analitički aparat ovog istraživanja u međuvremenu je verificiran na nizu drugih istraživanja. Istraživanjima se došlo do standarda šta to jeste, šta znači primjerena energetska politika i šta je definicija energetske siromaštva. Energetska dostupnost treba omogućiti stanovništvu da mu ukupni društveni trošak energije koji može podnijeti omogućava da ostvari odgovarajuću produktivnost, ekonomske aktivnosti, zapošljavanje i dr. uz odgovarajući standard života u primjerenom, tj. zdravom okolišu. Energetski sistemi zemalja u regionu uglavnom izlaze iz ovih okvira, ali svi izlasci iz okvira poslije dođu na naplatu, bilo kroz povećane troškove zdravstva, ili neke druge još dramatičnije aktivnosti, jer se oni mogu odgoditi, ali se nikad ne mogu izbjeći troškovi uticaja na okoliš (poplave, klizišta, uticaj kiselih kiša na poljoprivredu koji po procjenama smanjuje proizvodnju do 25% i sl.). Region, kao dinarski predio, ekološki je veoma osjetljiv, zbog biodiverziteta, osjetljivosti zemljišta..., što dramatično utiče na siromaštvo, imovinu domaćinstava i stanovništva. Stanovništvo je izloženo šokovima i u budućnosti će biti još više izloženo zbog pogrešnih energetske politika.

U regionu uopće nije zabilježeno da se visoki kvalitet života može ostvariti s nižim utroškom energije po stanovniku (što je trend u razvijenim zemljama). Ovdje se to nije dogodilo, dapače, ovdje ne samo da se sa istom energijom došlo do dramatičnog kvarenja kvaliteta života nego je došlo do rasta potrošnje energije. To je ozbiljno kvarenje nečega do čega se došlo 80-ih godina prošlog stoljeća. U čemu se to manifestira? To je posebno vidljivo u tzv. zimskoj smrtnosti, jer ljudi više umiru zimi nego ljeti.

Ilustrirao je to nizom primjera s konkretnim učincima na grijanje stanova, uticaj na okoliš, ukupne cijene energenata, siromaštvo kao opasnost po zdravlje i život, promjene u poljoprivrednoj ekonomiji, uticaj na kompletnu industriju, dramatičnu degradaciju hidroresursa, čime region, prema procjenama, gubi oko 2 mlrd dolara oportunog izvoznog profita. Značajno košta i skladištenje ugljena, plina, a ta cijena nije uključena u cijenu energije, tako da građani ne plaćaju tržišnu cijenu goriva. Sarajevo npr. troši zimi 37 puta više plina nego ljeti, a prosjek u regionu je 8 puta. Za to morate imati infrastrukturu koja će to pokriti, a u dobrom dijelu godine ta infrastruktura je neiskorištena, a to neko mora platiti. Znači da ćete imati degradaciju postojeće infrastrukture i potrebu njene buduće izgradnje. Prije podne se govorilo o potrebi izgradnje nove infrastrukture, a ja mislim da je prvenstveno potrebno upotrebljavati postojeću infrastrukturu na solidan način. Stanovništvu moramo priznati prioritet u energetske snabdijevanju, ali kad se pojave vanjski šokovi (npr. u isporuci plina), industrija biva isključena, no tada se vidi da gradovi troše više nego prethodnih godina kad je i industrija bila uključena. To pokazuje da je osjetljivost takvog sistema na vanjske okolnosti takva da sprečava valjan razvoj industrije. To što industrija ima ugovorene obaveze, izvozne poslove, rokove, sve to postaje drugorazredan problem, jer ona ne biva isključena kad njoj odgovara, nego kad je nužda.

Pitanje, naprimjer, potrošnje ogrjevnog drveta u Srbiji, koje je skuplje nego u Bosni i Hercegovini, toliko je izraženo da je gotovo eliminiralo drvenu industriju, tj. drvna industrija je izgubila konkurentnost, jer je ogrjevno drvo skupo plaćeno. Druga strana tog problema skupog ogrjevnog drveta je da stanovništvu ostaje manje novca za druge potrebe: za robu široke potrošnje, obrazovanje, zdravstvo i dr., što utiče s 4-5% mogućeg rasta nacionalnog

proizvoda. Dakle, imate smanjenu potražnju domaćih roba i usluga, nemate kome prodati robu jer je novac već potrošen na ogrjev. Poseban problem predstavljaju i sistemi daljinskog grijanja, gdje je infrastruktura skupa, opterećenje infrastrukture veliko i skupo, tu cijenu stanovništvo ne može platiti, tu se ne može investirati niti izaći iz problema, pa je ogroman broj zgrada veoma osjetljiv na vremenske okolnosti. I to utiče na smanjenu potražnju roba i usluga i čini problem jednoj društvenoj cjelini.

Što se tiče lignita Srbije i Bosne i Hercegovine, to je konkurentno gorivo, a s makroekonomske tačke gledišta, ako ste uložili vrijeme, novac, mašine, radno vrijeme i energiju da iskopate tonu lignita, uložili ste isto toliko koliko je neko u nekoj drugoj zemlji uložio za kopanje kamenog ugljena, a on je iskopao četiri puta više energije od vas. Vaša je, dakle, produktivnost četiri puta manja i taj nedostatak produktivnosti je toliki da na njemu ne možete zasnovati konkurentnu izvoznu privredu. Šta god pravili s tom strujom više niste konkurentni u izvozu i nema privrednog razvoja. Ova kalkulacija važi samo ako imate uporednu produktivnost, dakle, ako imate produktivnost, npr., njemačkog rudnika lignita. A prosječna produktivnost rudnika ovdje je između 13 i 17 puta niža od produktivnosti u Njemačkoj. Tako je problem mnogo teži nego što izgleda: u svrhu kopanja lignita angažirane su desetine hiljada radnika, a istu količinu lignita na drugom mjestu bi kopalo 2000-3000 radnika. Dramatična je razlika u produktivnosti naših rudnika i savremenih rudnika.

Kovačević je pokazao kako je slična situacija i na primjeru saobraćaja. Tako, npr., male varijacije cijena izazivaju dramatične skokove potrošnje goriva budući da ogroman broj stanovnika u regionu ima automobil, i to u svim grupama stanovništva, pa i u najsiromašnijim. U regionu 50% domaćinstava ima automobil zbog životnih rizika, ne nadaju se, kažu, da će do njih doći hitna pomoć, javni saobraćaj kad im treba i automobil drže „za ne daj, Bože“, a već je i samo držanje automobila trošak, pa se gorivo kupuje čim se pojavi mogućnost za njegovu kupovinu, tako da je i korištenje automobila izvan predvidivih standarda.

Ova se situacija iz ugla investitora u energetici smatra neodrživom. Investitor smatra da nema pouzdanosti na strani tražnje, ne zna kad će se promijeniti neadekvatna energetska politika ili kada će ova struktura potrošnje biti dramatično promijenjena, nabolje ili nagore, svejedno. U tim okolnostima investirati u elektranu je veoma teško ili nemoguće. S ovom strukturom tražnje i pod imperativom da se stanovništvu osigura snabdijevanje energijom u svakom trenutku vlade moraju preduzeti sve moguće da dođu do energetske resursa, a to nije dobra osnova za regionalnu, prekograničnu saradnju. A hidroresursi i njihova valjana upotreba zahtijevala bi vrlo ozbiljnu energetske prekograničnu saradnju na zajedničko dobro. A od tog resursa mogao bi se napraviti proizvod koji je konkurentan na evropskom tržištu.

Što se prekogranične infrastrukture tiče, na našem prostoru preklapaju se tri evropska koridora Južni koridor, Srednjoevropski koridor sjever - jug i Srednjoevropsko-dunavski koridor, a prekogranični odnosi još nisu dobro definirani. To se tiče vanjske politike u regionu, ali i vanjske politike između EU i regiona. To predstavlja vrlo složen problem. Energetsko siromaštvo leži u korijenu problema loših energetske politike.

Problem otklanjanja energetske siromaštva može se postići i na način da se korištenje energije kod najsiromašnijeg stanovništva poboljša, da je počne koristiti mnogo efikasnije, da ga to manje košta i da znatno manje utiče na energetske infrastrukturu. I onda se sistem uravnotežuje i dolazi se u zonu koja omogućuje saradnju i prekogranične odnose i razvoj.

Miroslav Kukobat, u RCC-u zadužen za infrastrukturu i energetiku, ukazao je na djelovanje RCC-a u oblasti energetike koja se uglavnom odvija kroz Energetske zajednice. Aktivnost Vijeća za regionalnu saradnju (RCC) u oblasti energetike komplementarna je procesu Energetske zajednice, ali promovira i ono što nije nikako ili nije u dovoljnoj mjeri

obuhvaćeno aktivnostima Energetske zajednice. Ta se aktivnost odvija kroz regionalne i nacionalne parlamentarne radionice s ciljem da se parlamentarcima ukaže na značaj i konsekvence učešća zemalja regiona u Energetskoj zajednici, budući da je ovo, prije svega, problematika kojom se bave vlade, a kako bi se olakšalo i pripremilo za donošenje određenih zakona iz ove oblasti i ojačali kapaciteti parlamentaraca u nadziranju aktivnosti vlada u ovoj oblasti. Krajnji cilj regionalne energetske integracije, kao sastavnog dijela šire integracije, jeste poboljšanje ukupne ekonomske situacije u regionu, a što u sebi sadrži i naglašenu socijalnu dimenziju. Zaključkom Ministarskog vijeća Energetske zajednice, od 18. oktobra 2012. u Budvi, Energetska zajednica zadužena je da, u saradnji sa socijalnim partnerima, pripremi socijalnu strategiju Energetske zajednice. Stoga će RCC ozbiljno razmotriti sve što je ovdje rečeno, jer se ovom sesijom demonstrira značajan potencijal da se komplementiraju dosadašnji regionalni naponi. Dakle, RCC će pratiti razvoj ove saradnje i predlagati konkretne oblike podrške za konkretno predložene aktivnosti, pažljivo prateći da ne dođe do preklapanja i dupliciranja napora i resursa.

Nakon svih prezentacija skup je priveden kraju kratkim diskusijama i zaključcima, u čemu su učestvovali: Mirza Kušljugić, Đuro Popijač i Milorad Pupovac.

Đuro Popijač je kroz prezentacije i diskusiju iznio nekoliko iskustava iz hrvatskih pretpristupnih pregovora, posebno na planu snažnog političkog (ne)miješanja u energetiku, zbog čega se sad plaća cijena, jer, kao što je rečeno, cijena se uvijek na kraju plati. A politika ubuduće na to uopće neće više uticati, jer energija postaje roba, pa kao i sve drugo ima i tržišnu regulaciju i tržišnu cijenu.

Mirza Kušljugić je i prezentaciju i primjere Đure Popijača istaknuo kao potvrdu da je za ovaj skup odabrana dobra tema koja ukazuje na potrebe značajnih reformi u energetskom sektoru, između ostalog, i s ciljem da se eliminiira energetsko siromaštvo, jer bez efikasnih energetske politike nema ni ekonomskog razvoja regiona.

Milorad Pupovac je u zaključnom obraćanju skup ocijenio uspješnim, ističući četiri važne stvari koje su i politički ciljevi: pitanje dostupnosti energije, budući da se ta dostupnost sve više smanjuje; pitanje racionalnog trošenja energije, koja se u regionu, u skladu s karakteristikama vremena, u zadnja dva desetljeća, u vezi s neracionalnim društvenim pa i svakim drugim ponašanjem, neracionalno troši; pitanje samostalnosti u energetskom sektoru, budući da sve više zavisimo od uvoza energenata, odnosno od onih koji te energente imaju ili imaju monopol u tom području; kao i pitanje održivosti, jer energija je pretpostavka za društvenu i ekonomsku održivost i ona mora biti u prvom planu. Stoga je Pupovac u okviru zaključaka predložio da se s ovog skupa uputi pismo koje će svi potpisati i uputiti nadležnim parlamentarnim komisijama/odborima i vladama kad je u pitanju regionalna saradnja u domenu energetike.

Ponovio je i da bi sljedeće aktivnosti saradnje komisija/odbora trebale biti: legitimizacija, legitimizacijski proces u ukupnim politikama, prije svega prema vladama, tako da to postane sastavni dio aktivnosti; zatim promocija ovih aktivnosti prema Višegradskoj grupi, Beneluxu, nakon što je to učinjeno s Nordijskim vijećem; te saradnja s Evropskom komisijom, odnosno s komesarom za proširenje, kao i u Evropskom parlamentu. Do beogradskog sastanka, a za razvoj ove inicijative, predložio je tri stvari kao zadatak: djelovanje prema neposrednim ciljevima od zajedničkog interesa, a to je proces proširenja u kojem bismo htjeli da učestvuje što više zemalja i da se u proces pregovaranja uključi što je moguće više zemalja, tj. da se sa skupa uputi u tom smislu preporuka, da se pojačaju kapaciteti parlamentarne saradnje u procesu proširenja; preuzimanje sektorskih tematskih oblasti za sastanke, gdje Hrvatska preuzima za sebe domen ekonomije i oblikovanje

zajedničkog ekonomskog prostora u procesu proširenja i parlamentarne saradnje u okviru euroatlantskih integracija, a Srbija je istaknula temu borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala, te pitanje rodne ravnopravnosti u našim društvima, čemu se može dodati i jačanje civilnog sektora i saradnja među civilnim sektorima. Crna Gora je istaknula temu održivog razvoja i zaštite okoliša, a Bosna i Hercegovina temu regionalne saradnje u energetske sektoru. Predložio je da treći sastanak bude održan do kraja juna u Beogradu, a da se do tada posjeti Prag i vidi može li do tada komesar za proširenje u Strazburu, prilikom zasjedanja Evropskog parlamenta, biti domaćin ovoj inicijativi, tj. predstavnicima ova četiri odbora,. Domaćin sastanka **Mirza Kušljugić** zahvalio se svim učesnicima skupa na aktivnom učešću, prihvatajući Pupovčev govor kao sublimaciju svega što se događalo, kao neku vrstu zaključaka sa skupa. U ime domaćina svima se zahvalio na dolasku, otvorenom razgovoru, konstruktivnom doprinosu sastanku, te prijateljskom druženju i večer uoči sastanka i za vrijeme sastanka.

SEKRETAR
KOMISIJE ZA VANJSKE POSLOVE

Merdžana Iglica

PREDSJEDAVAJUĆI
KOMISIJE ZA VANJSKE POSLOVE

Mirza Kušljugić